

ВІДГУК

опонента, доктора педагогічних наук, професора

Гаврилюк Світлани Миколаївни

на дисертацію Борин Галини Василівни

«Підготовка майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної

діяльності дітей дошкільного віку», поданої на здобуття наукового ступеня

доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика

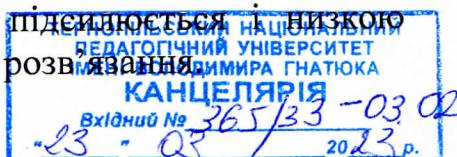
професійної освіти

Ступінь актуальності обраної теми дослідження. В умовах перехідного періоду освіти до нових креативних технологій особистісно зорієнтованого виховання посилюється потреба в розвитку творчих здібностей, у розкритті творчого потенціалу, формуванні художньо-естетичних цінностей особистості. Дитинство є важливим унікальним віковим періодом розвитку художньо-творчих здібностей, естетичних почуттів, моральних особистісних якостей, формування характеру, самосвідомості, творчого ставлення до життя. Тому заклад дошкільної освіти покликаний адаптувати дитину дошкільного віку до життя, яке швидко змінюється, формувати життєву компетентність, розвивати художньо-творчий потенціал особистості.

Серед різноманітних видів творчої діяльності дошкільників величезне значення має художньо-конструктивна діяльність дітей дошкільного віку. Художньо-конструктивна діяльність розвиває логічне й абстрактне мислення дитини, фантазію, спостережливість, увагу, уяву, формує впевненість дитини у собі. Художній розвиток дітей, актуалізація закладених у них природою, здібностей і задатків сприяють умінню самоорганізовуватися, виявляти творчу активність, ініціативність, оригінальність у різnobічній діяльності. Саме творчий підхід до справи є однією з умов виховання активної життєвої позиції особистості.

Актуальність та доцільність проблеми дослідження, обраної автором визначається сучасними високими вимогами до якісної професійної підготовки майбутнього вихователя, відповідно до Національної стратегії розвитку освіти України, рекомендацій Європейського парламенту та Ради Європи, ключової реформи «Нова українська школа», що зумовлює пошук нових ефективних напрямів організації навчально-виховної діяльності у закладі вищої освіти, спрямованих на формування професіоналізму фахівців, розвиток педагогічних здібностей, актуалізації творчого потенціалу, створення необхідних педагогічних умов для формування професійної готовності майбутніх спеціалістів до різноманітних видів художньо-творчої діяльності.

З огляду на сучасні вимоги до якісної підготовки фахівців дошкільної освіти, тема, яка обрана Борин Галиною Василівною для докторського дисертаційного дослідження є безумовно своєчасною та актуальною для реалізації ідей даного пошуку. Зазначене також підтверджується ініціатором дослідження – професором Гнатюком Володимиром Гнатюком.

Вважаємо, що дисертаційне дослідження представлятиме значний інтерес для вихователів закладів дошкільної освіти, викладачів закладів вищої освіти, вчителів початкових класів та здобувачів вищої освіти.

Слід відзначити глибоке усвідомлення дисертантою провідних ідей творчого розвитку майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі їх професійної підготовки.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес закладів вищої освіти України: Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Мукачівського державного університету, Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Зв'язок наукової роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконане відповідно до плану комплексних програм науково-дослідних робіт Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка «Особистісно-професійний розвиток педагога в процесі підготовки до інноваційної діяльності» (номер державної реєстрації 0114U003081) та «Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх педагогічних та керівників кадрів до інноваційної діяльності в закладах освіти» (державний реєстраційний номер 0120U101844).

Тему роботи затверджено Вчену ради Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 11 від 24 травня 2022 р.).

Наукова новизна одержаних результатів. Проведений аналіз найбільш вагомих результатів дисертаційної роботи дозволив з'ясувати, що дисертантою вперше структуровано та обґрунтовано структурно-функціональну модель системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, яка відображає: взаємодію компонентів підготовки до формування художньо-конструктивної діяльності в умовах ЗДО; визначено методологічні підходи до побудови освітнього процесу в ЗВО, принципи; обґрунтовано сукупність взаємопов'язаних педагогічних умов підготовки; визначено етапи підготовки (ознайомлювальний, фундаментально-базовий, діяльнісний, завершальний).

Авторкою чітко розкрито критерії професійної готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку та показники підготовки (мотиваційний, пізнавально-когнітивний, конативно-eduкаційний, рефлексивно-коригувальний); схарактеризовано їх рівні: високий, середній та низький.

Заслуговує уваги визначена автором концепція дослідження підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, яка базується на методологічному, теоретичному та технологічному концептах.

Дисертанткою уточнено зміст понять «художня праця дітей дошкільного віку», «художньо-конструктивна діяльність дітей дошкільного віку», «готовність майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку», «система професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку».

Практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження Борин Галини Василівни полягає в розробці та упровадженні в освітній процес ЗВО комплексу традиційних та інноваційних форм, методів організації освітньої діяльності, створення належного освітньо-розвивального середовища задля розвитку творчості здобувачів освіти засобами художньо-конструктивної діяльності в аудиторних умовах та під час самостійної позааудиторної роботи, належного навчально-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

Матеріали розробленого автором навчально-методичного посібника «Художньо-конструктивна діяльність майбутніх вихователів ЗДО у змісті професійної підготовки» слугуватимуть у різних формах (курси підвищення кваліфікації, методичні об'єднання вихователів закладів дошкільної освіти тощо), під час підготовки майбутніх педагогів, які навчаються за освітньою програмою «Дошкільна освіта» в умовах очного та змішаного навчання.

Матеріали дисертації також можуть бути використані в процесі написання здобувачами освіти курсових, бакалаврських та магістерських робіт, під час проведення науково-методичних семінарів, укладання навчальних і робочих програм, в подальших наукових дослідженнях.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Дисертаційне дослідження має чітку і логічну наукову структуру, що відповідає вимогам докторського рівня. Дисертаційна робота складається із вступу, чотирьох розділів і висновків до кожного з них, висновків, списку використаних наукових джерел (574 найменування на 56 сторінках, із них 64 – іноземними мовами) та 11 додатків на 76 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 540 сторінок, з них основний текст роботи – 384 сторінки. Ілюстративний матеріал поданий у 18 таблицях і 5 рисунках.

У *вступі* чітко обґрунтовано актуальність проблеми, сформульовано мету, визначено завдання дослідження та засоби їх досягнення, розкрито систему наукових методів й підходів. Окреслено предмет, об'єкт, авторську гіпотезу дослідження, охарактеризовано наукову новизну, теоретичне та практичне значення; провідні ідеї та концепцію дослідження, у який синтезовано методологічний, теоретичний, технологічний концепти, що сприяли розробці структурно-функціональної моделі системи підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, експериментальної методики, обґрунтуванні

педагогічних умов, результатів дисертаційного дослідження. Також автором наведено дані про апробацію та впровадження результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

Ознайомлення з змістом дисертації, дозволяє зауважити, що мета і завдання дисертаційної роботи відзначаються коректністю постановки наукових задач, співвідносяться з висновками та пов'язані зі структурою дослідження.

У першому розділі «Художньо-конструктивна діяльність як об'єкт педагогічного дослідження та компонент професійної підготовки майбутніх вихователів» дослідниці вдалося досить ґрунтовно та грамотно, на наш погляд, здійснити ретроспективний психолого-педагогічний аналіз проблеми художньо-конструктивної діяльності дошкільників, схарактеризувати такі ключові поняття дослідження, як: «художньо-конструктивна діяльність», «художнє конструювання», «художня праця» та інші. Дисертантка виявила особливості художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, охарактеризувала передумови та закономірності формування художньо-конструктивної діяльності дошкільників, здійснила аналіз освітніх документів, у яких відображені зміст художньо-конструктивної діяльності дошкільників.

Визначені автором компетентності, принципи формування художньо-конструктивної діяльності, форми, методи, вдало відображені в рис. 1.1. «Структура художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, на ст. 106 дисертації.

Комплексний аналіз науково-педагогічних джерел дав змогу автору виявити та враховувати у подальшій роботі складові художньо-конструктивної діяльності дошкільників та окреслити напрями вдосконалення професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, які відображені на рис. 1.2. на 113 ст. дисертації.

Успішна організація художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку передбачала розробку і реалізацію автором таких педагогічних умов художньо-конструктивної діяльності дошкільників: формування художньо-конструктивної діяльності дошкільників за допомогою ігривих методів, забезпечення належного матеріального, освітньо-розвивального та санітарно-гігієнічного середовища, урахування вікових та індивідуальних особливостей дошкільників, забезпечення творчої атмосфери під час художньо-конструктивної діяльності, організація художньо-конструктивної діяльності дошкільників на основі особистісно-діяльнісного підходу.

Логічним є 2 розділ дисертації, у якому автор обґрунтуете теоретико-методологічні засади та концепцію професійної підготовки майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності

Визначено основні методологічні підходи (системний, особистісно-орієнтований, діяльнісний, культурологічний, аксіологічний) та принципи

підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності з дітьми дошкільного віку.

У третьому розділі «*Обґрунтування системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку*» автором проаналізовано структурно-компонентну характеристику підготовки майбутніх вихователів. З метою діагностування сформованості готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку дослідниця чітко виокремила критерії, показники та рівні готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

Критеріями готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку було визначено: мотиваційний (діагностика рівня сформованості мотиваційної готовності особистості), пізнавально-когнітивний (добір відповідних знань, які є необхідними задля належної підготовки майбутніх вихователів в означеному аспекті), конативно-едукаційний (належний рівень сформованості відповідних умінь), рефлексивно коригувальний (сформованість особистісно-професійних якостей, наявність творчого потенціалу в означеному виді діяльності). У тексті дисертації відображену грунтовну характеристику показників кожного критерію та визначено рівні готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку: високий, середній, низький.

Незаперечну наукову цінність має розробка автором структурно-функціональної моделі системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в умовах ЗДО.

У цьому ж розділі автором обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку (формування позитивної мотивації для організації художньо-конструктивної діяльності як засобу різnobічного виховання й розвитку дошкільників; інтеграція змісту навчальних дисциплін щодо формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; моделювання майбутньої художньо-конструктивної діяльності з вихованцями; залучення майбутніх педагогів до художньо-конструктивної діяльності з дітьми у процесі проходження педагогічної практики; забезпечення належного креативного середовища задля формування готовності до проведення занять з художньої праці в ЗДО).

У четвертому розділі «*Експериментальна перевірка ефективності системи підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку*» подано діагностику стану готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, охарактеризовано міждисциплінарну інтеграцію змісту підготовки майбутніх вихователів в означеному аспекті, розкрито поетапну організацію та методику проведення дослідно-експериментальної роботи.

Розділ містить детальний аналіз розробленої автором системи роботи, що здійснювалася на таких взаємопов'язаних етапах: ознайомлювального, фундаментально-базового, діяльнісного, завершального. З метою реалізації педагогічних умов дисертантою були проведені такі цікаві форми роботи із здобувачами вищої освіти, як: конструювання дитячої книги, складання колективних творчих композицій, навчально-педагогічні ігри, аналіз педагогічних ситуацій, моделювання мистецтвознавчих бесід на різні теми «Мистецтво і кебани», «Таємниці інтер’єру», «Креатив дизайнера», «Таємниці паперу» та ін. Також практикували онлайн-моделювання форм художньо-конструктивної діяльності із дітьми дошкільного віку, де студенти, були в ролі «вихователів».

Результати проведеного педагогічного експерименту показали позитивну динаміку змін у формуванні готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в експериментальній групі порівняно з контрольною групою.

Загальні висновки. У роботі зроблені чіткі висновки, що відображають результати дослідження, відповідно до визначених автором завдань. Правильно оформлено список використаних джерел.

Повнота викладання наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено у 51 праці, з яких: 1 – одноосібна монографія; 2 розділи у колективних монографіях; 2 навчально-методичних посібники, 27 наукових статей (з них – 7 у співавторстві), у тому числі 3 статті у закордонних наукових періодичних виданнях, віднесені до наукометричної бази Web of Science; 24 статті у наукових фахових виданнях України; 16 тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій і семінарів.

Публікації повною мірою висвітлюють основні наукові положення дисертації. Кількість публікацій, їх якість, повнота висвітлення результатів та розкриття змісту дисертації відповідає чинним вимогам щодо дисертаційних робіт, поданих на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук.

Апробація результатів дослідження є достатньою. Апробація результатів дослідження автора, відбувалася щорічно протягом 11 років (2011-2022) року на 24 конференціях. Також хотіла б відзначити її географію, це 12 міст України, та зарубіжні країни (Морісвіль, Великобританія, Токіо).

Відповідність змісту реферату основним положенням дисертації.

Ознайомлення з текстом реферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою, змістом та оформленням він відповідає вимогам, що ставляться МОН України до докторських дисертацій. Наголосимо, що зміст реферату відбиває структуру, основні положення та висновки дисертаційної роботи, ідентичний основним положенням дисертації.

Відсутність (наявність) порушень академічної добросердечності.

Аналіз дисертації та наукових публікацій Борин Галини Василівни, у яких висвітлені основні наукові результати дослідження, не дає підстав припускати, що в них мають місце порушення академічної добросердечності

(академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація). В разі використання ідей, тверджень, відомостей із зовнішніх джерел інформації, в роботі завжди є на них посилання, що відповідає нормам законодавства про авторське право й суміжні права.

Дискусійні положення та зауваження

Позитивно оцінюючи наукове і практичне значення результатів дослідження, вважаємо за доцільне висловити деякі дискусійні положення та побажання до поданого наукового дослідження:

1. У дисертаційній роботі автор дуже схвально звертається до історичного досвіду використання художньо-конструктивної діяльності в спадщині українських педагогів. Вважаємо за потрібне більше уваги приділити аналізу педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського з використання художньо-творчої діяльності дітей дошкільного віку.
2. У параграфі 1.2. «Передумови та закономірності розвитку творчої художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку», дисертантка наголошує на важливості розвитку творчості та творчих здібностей дошкільників, тому уважаємо доречним розкриття змісту поняття «дитяча художня творчість» у даному параграфі.
3. У другому розділі «Теоретико-методологічні засади і концепція професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до художньо-конструктивної діяльності в ЗДО» автор розглядає розвиток творчого потенціалу майбутніх вихователів у художньо-конструктивній діяльності та виявляє способи творчого розвитку майбутніх вихователів в освітньому процесі закладу вищої освіти, однак сам термін «творчий потенціал» автором не розкрито. Тому доцільним, на нашу думку, в цьому розділі розкрити зміст поняття «творчий потенціал» та приділити увагу питанню актуалізації творчого потенціалу майбутніх вихователів.
4. Пропонуємо більш детально визначити та проаналізувати негативні чинники, що стали причиною низького рівня готовності майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, враховувати дію цих чинників у проведенні формувального етапу експерименту. З цією метою більш детально розкрити роботу вищих закладів освіти, де проходила апробація дослідження.
5. Позитивно оцінюючи всі напрацювання автора, вважаємо, що дисертаційне дослідження значно б виграло, якби один з підрозділів дисертації був присвячений досвіду зарубіжної практики даної проблеми в європейських країнах.
6. Дискусійним є питання щодо застосування можливостей неформальної освіти. Більше уваги потрібно приділити у роботі використанню дистанційних та очних форм неформальної освіти студентів та інформальної (самоосвіти), яка є надзвичайно перспективним напрямом розвитку професійного потенціалу майбутніх вихователів.

7. Дисертаційне дослідження лише виграло, якби дисеранткою були розроблені методичні рекомендації майбутнім вихователям щодо організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

Зазначені зауваження та побажання носять рекомендаційний та дискусійний характер, але не знижують загальної позитивної оцінки даного дисертаційного дослідження.

Загальні висновки і оцінка дисертації.

Дисертаційне дослідження Борин Галини Василівни «Підготовка майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку» є самостійною, науковою працею, яка повністю відповідає вимогам щодо дисертаційних робіт, поданих на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук, зокрема вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197 та іншим інструктивним вимогам Міністерства освіти і науки України щодо докторських дисертацій, а її авторка Борин Галина Василівна заслуговує наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри дошкільної освіти
Уманського державного
педагогічного університету
імені Павла Тичини

Світлана ГАВРИЛЮК

Підпис опонента засвідчує:
ректор Уманського державного
педагогічного університету
імені Павла Тичини,
доктор педагогічних наук,
професор кафедри англійської мови
та методики її викладання

Олександр БЕЗЛЮДНИЙ